

Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet dels proposition 2002/03:70 Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer och ett antal motioner som väckts med anledning av propositionen, dels ett antal motioner från den allmänna motionstiden år 2002.

Regeringens förslag innehåller ett antal lagändringar som i första hand syftar till att motverka våld mellan personer som är eller har varit närstående. Ett besöksförbud skall kunna utvidgas till större geografiska områden än i dag. Vidare föreslås att ett besöksförbud skall kunna avse den gemensamma bostaden om det på grund av särskilda omständigheter finns en påtaglig risk för att den person förbudet riktar sig mot kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid. Beslut om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden föreslås få meddelas för viss tid, normalt högst 30 dygn. När ett sådant besöksförbud kan vara aktuellt skall den som beslutet avses gälla på tillsägelse av en polisman vara skyldig att följa med till ett förhör som skall hållas omedelbart därefter. Åklagaren skall fatta beslut i ärendet med särskild skyndsamhet. – Propositionen behandlar även vissa familjerättsliga frågor. Det föreslås ändringar i äktenskapsbalken och i sambolagen som innebär att det i större utsträckning blir möjligt för domstol att förordna interimistiskt om kvarsittanderätt samt om besöksförbud för en make eller sambo sedan parterna har separerat och fram till dess att bodelning har skett.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår samtliga motioner.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2003.

I ärendet finns nio reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	5
Utskottets överväganden.....	7
Inledning.....	7
Tillämpningsområdet för lagen om besöksförbud.....	9
Besöksförbud avseende gemensam bostad.....	10
Särskilt utvidgat besöksförbud.....	15
Ändringar i äktenskapsbalken och sambolagen.....	17
Utvärdering av de nya besöksförbudsreglerna.....	18
Elektronisk övervakning av besöksförbud.....	19
Straff och frihetsberövande vid överträdelse av besöksförbud.....	21
Övriga frågor.....	22
Reservationer.....	25
1. Lagmotiv beträffande besöksförbud avseende gemensam bostad, punkt 2 (fp).....	25
2. Besöksförbud avseende gemensam bostad, punkt 3 (m, fp, c).....	25
3. Särskilt utvidgat besöksförbud, punkt 4 (fp).....	26
4. Särskilt utvidgat besöksförbud, punkt 4 (c).....	27
5. Utvärdering av de nya besöksförbudsreglerna, punkt 7 (m, fp, kd).....	28
6. Elektronisk övervakning av besöksförbud, punkt 8 (m, fp, kd, c).....	28
7. Straff för överträdelse av besöksförbud, punkt 9 (m, kd, c).....	29
8. Straff för överträdelse av besöksförbud, punkt 9 (fp).....	30
9. Frihetsberövande vid upprepade överträdelse av besöksförbud, punkt 10 (m, fp, kd, c).....	30
Särskilt yttrande.....	31
Besöksförbudsreglernas betydelse för praxis rörande frihetsberövande m.m. (m).....	31
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	32
Propositionen.....	32
Följdmotioner.....	32
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	33
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillämpningsområdet för lagen om besöksförbud

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju9 yrkande 5 och 2002/03:Ub557 yrkande 3.

2. Lagmotiv beträffande besöksförbud avseende gemensam bostad

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju9 yrkande 3.

Reservation 1 (fp)

3. Besöksförbud avseende gemensam bostad

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud såvitt avser 1 a §, 4 §, 6 §, 6 a §, 7 a §, 13 a §, 14 §, 15 § och 19 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del och avslår motionerna 2002/03:Ju9 yrkandena 1, 2 och 6, 2002/03:Ju249 yrkande 14, 2002/03:Ju250 yrkande 1, 2002/03:Ju317, 2002/03:Ju354 yrkande 1, 2002/03:Ju363 yrkande 4 och 2002/03:Ju387.

Reservation 2 (m, fp, c)

4. Särskilt utvidgat besöksförbud

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud såvitt avser 2 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del och avslår motionerna 2002/03:Ju8 yrkande 3, 2002/03:Ju234 yrkande 3, 2002/03:Ju249 yrkande 15 i denna del och 2002/03:Ju364 yrkande 25 i denna del.

Reservation 3 (fp)

Reservation 4 (c)

5. Besöksförbudslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud i den mån den inte omfattas av beslutet i det föregående. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del.

6. Övriga lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken, och
2. lag om ändring i sambolagen (2003:000).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del.

7. Utvärdering av de nya besöksförbudsreglerna

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 1 och 2002/03:Ju9 yrkande 7.

Reservation 5 (m, fp, kd)

8. Elektronisk övervakning av besöksförbud

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 2, 2002/03:Ju8 yrkande 5, 2002/03:Ju9 yrkande 4, 2002/03:Ju234 yrkande 7, 2002/03:Ju249 yrkande 15 i denna del, 2002/03:Ju289, 2002/03:Ju294, 2002/03:Ju363 yrkande 5, 2002/03:Ju364 yrkande 25 i denna del, 2002/03:Ju369 yrkande 5, 2002/03:Ju371 och 2002/03:A315 yrkande 10.

Reservation 6 (m, fp, kd, c)

9. Straff för överträdelse av besöksförbud

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 3, 2002/03:Ju234 yrkande 4 och 2002/03:Ju250 yrkande 10.

Reservation 7 (m, kd, c)

Reservation 8 (fp)

10. Frihetsberövande vid upprepad överträdelse av besöksförbud

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju8 yrkande 4 och 2002/03:Ju249 yrkande 13.

Reservation 9 (m, fp, kd, c)

11. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju8 yrkandena 1, 2 och 6, 2002/03:Ju314, 2002/03:Ju335, 2002/03:Ju354 yrkande 2 och 2002/03:A242 yrkande 42.

Stockholm den 22 maj 2003

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Helena Zakariasén (s), Ragnwi Marcelind (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s), Leif Björnlod (mp), Kerstin Andersson (s) och Rolf Olsson (v).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet dels proposition 2002/03:70 Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer och ett antal motioner som väckts med anledning av propositionen, dels ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2002.

Till grund för förslagen i propositionen ligger en inom Justitiedepartementet upprättad departementspromemoria, Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer (Ds 2001:73). Promemorian behandlar, förutom förslag till ändringar i bl.a. lagen (1988:688) om besöksförbud, äktenskapsbalken och lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem, även frågan om elektronisk övervakning av personer som har meddelats besöksförbud. Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 2001/8593/KRIM).

I den del av propositionen som behandlar elektronisk övervakning föreligger Brottsförebyggande rådets (BRÅ) förstudie Elektronisk övervakning vid besöksförbud – Teknikens möjligheter och begränsningar. Förstudien finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 1999/1158/KRIM). Till underlaget i den delen kan även Kvinnovaldskommissionens förslag i slutbetänkandet Kvinnofrid (SOU 1995:60) räknas. Regeringen upplyser i propositionen att frågan om elektronisk övervakning vid besöksförbud kommer att bli föremål för ytterligare överväganden. Några förslag till lagstiftning i den delen lämnas därför inte i propositionen.

Slutligen kan nämnas att vissa av ändringarna om sambors gemensamma hem tidigare har aktualiserats av Samboendekommittén i betänkandet Nya samboregler (SOU 1999:104).

Lagförslagen i detta ärende avseende sambors gemensamma hem har anpassats till den i proposition 2002/03:80 föreslagna sambolagen.

Lagrådet har granskat regeringens förslag och har därvid haft vissa lagtekniska och redaktionella synpunkter. Vidare har Lagrådet avstyrkt ett förslag till ändring i 24 kap. rättegångsbalken. Regeringen har i allt väsentligt följt Lagrådets förslag.

Regeringens lagförslag återfinns i *bilaga 2*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett antal lagändringar som i första hand syftar till att motverka våld mellan personer som är eller har varit närstående.

Det föreslås en ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud som innebär att ett besöksförbud skall kunna utvidgas till större geografiska områden än i dag. Vidare föreslås att ett besöksförbud skall kunna avse den gemensamma

bostaden om det på grund av särskilda omständigheter finns en påtaglig risk för att den person som avses bli ålagd förbudet kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid. Beslut om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden föreslås få meddelas för viss tid, normalt högst 30 dygn. När ett sådant besöksförbud kan vara aktuellt skall den som beslutet avses gälla på tillsägelse av en polisman vara skyldig att följa med till ett förhör som skall hållas omedelbart därefter. Åklagaren skall fatta beslut i ärendet med särskild skyndsamhet. Det föreslås vidare att det införs en rätt till offentligt biträde för den som besöksförbudet avseende den gemensamma bostaden gäller eller avses gälla. Vidare föreslås att domstolsprövningen skall ske skyndsamt. Domstol skall pröva beslutet inom fyra dygn efter det att en begäran om domstolsprövning har framställts.

Propositionen behandlar även vissa familjerättsliga frågor. Det föreslås ändringar i äktenskapsbalken och i sambolagen som innebär att det i större utsträckning blir möjligt för domstol att förordna interimistiskt om kvarsittanderätt samt om besöksförbud för en make eller sambo sedan parterna har separerat och fram till dess att bodelning har skett.

Den nya regleringen föreslås träda i kraft den 1 september 2003.

Utskottets överväganden

Inledning

Lagen (1988:688) om besöksförbud (besöksförbudslagen) trädde i kraft den 1 juli 1988. Den tillkom i syfte att ge ett bättre skydd för personer som hotas, förföljs eller trakasseras. I lagens förarbeten framhölls att lagen skall ses som ett led i strävandena att förbättra skyddet för framför allt kvinnor som utsätts för misshandel och andra övergrepp. Det konstaterades att många av de beteenden som innebär att någon utsätter en annan person för allvarliga trakasserier är straffbelagda. Förutom bestämmelserna om straff för kroppsliga övergrepp av olika slag ger bestämmelserna om hemfridsbrott och ofredande ett ganska omfattande skydd. Det ansågs emellertid stå klart att skyddet inte var heltäckande, bl.a. genom att vissa fall av personföljelse inte kunde hänföras till det straffbara området. Ett av syftena med besöksförbud är att förebygga situationer som kan utvecklas i farlig riktning (prop. 1987/88:137 s. 11 f).

Ett besöksförbud innebär ett förbud för någon att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denne (1 § besöksförbudslagen). Även kontakter via telefonsamtal och brev omfattas således av lagen. Om ett sådant generellt kontaktförbud inte är tillräckligt kan ett s.k. utvidgat besöksförbud meddelas (2 §). Det kan t.ex. innebära förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats.

Besöksförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk att någon kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera en annan person. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid.

Besöksförbudsreformen har såvitt utskottet kan bedöma haft stor betydelse för att förebygga brott mot närstående. Ett område där reglerna om besöksförbud emellertid inte har fungerat tillfredsställande är vid våld mot närstående i hemmet. Med bestämmelsernas nuvarande utformning är det många gånger den utsatta personen som mer eller mindre tvingas att fly från den gemensamma bostaden för att kunna freda sig.

Uppmärksamhet bör i detta sammanhang också i större utsträckning riktas mot det faktum att det finns ett stort antal barn som växer upp i familjer där våld ingår som en del av vardagen.

En utgångspunkt i reformarbetet för att motverka våld i nära relationer bör, som regeringen anför i propositionen, vara att den som riskerar att utsättas för våld inte skall behöva fly det gemensamma hemmet och att barn inte skall behöva växa upp i en hemmiljö där våld och hot förekommer.

Det är enligt utskottets mening också viktigt att besöksförbudsreglerna och den familjerättsliga lagstiftningen ses i ett sammanhang. En grundtanke i en reform på detta område bör därför vara att den som lever i ett destruktivt förhållande tillsammans med en våldsbenägen partner skall få hjälp och möjlighet att under skyddade former lämna sin partner. Det måste därför även finnas familjerättsliga regler som kompletterar reglerna om offentligt ingripande och som kan användas om den som är i behov av skydd bestämmer sig för att bryta upp från sin partner. Genom de förslag som presenteras av regeringen i den i detta ärende aktuella propositionen skapas också en sammanhängande skyddskedja, där det allmänna får möjlighet att bereda en våldsutsatt person skydd i bostaden under en sammanhängande period från det att frågan om besöksförbud aktualiseras till dess att i förekommande fall bodelning har ägt rum.

Vid utformning av bestämmelser på det nu aktuella området är det också viktigt att beakta att inte enskilda människors rörelsefrihet och rätt att råda över sin egendom inskränks i större utsträckning än nödvändigt (jfr 2 kap. 8 och 18 §§ regeringsformen). Enligt utskottets mening innebär regeringens förslag en god avvägning mellan de utsatta personernas skyddsbehov och regeringsformens krav på att inte i större utsträckning än nödvändigt göra sådana inskränkningar.

Utskottet vill i detta sammanhang även peka på de berörda myndigheternas ansvar för att reglerna om besöksförbud får avsedd effekt. Den föreslagna skyddskedjan av åtgärder, särskilt besöksförbud avseende den gemensamma bostaden och möjligheten att förordna interimistiskt om kvarboenderätt, bygger på att ett skadligt mönster måste kunna brytas och att den som är utsatt för våld och hot av en närstående på relativt kort tid definitivt skall kunna lämna ett destruktivt förhållande. I dessa situationer torde ett särskilt stort ansvar ligga på socialförvaltningen att ge de utsatta personerna hjälp, råd och stöd att vidta erforderliga åtgärder, såsom att – i förekommande fall – ansöka om besöksförbud och därefter snabbt kunna följa upp detta med en ansökan om interimistisk kvarboenderätt till bostaden. Socialförvaltningen i kommunerna har ett uttryckligt ansvar enligt 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) att ge stöd till brottsoffer. Det finns också möjlighet att utse en kontaktperson enligt 3 kap. 6 § samma lag.

Här kan också nämnas polisens ansvar för att meddelade beslut om besöksförbud får avsedd verkan. Det är viktigt att de personer som ålagts besöksförbud får klart för sig vad beslutet innebär och att överträdelse av besöksförbudet beivras. Här kan olika former av underhandskontakter i förebyggande syfte mellan polisen och den som ålagts besöksförbudet respektive den skyddade personen antas vara verksamma. Ett sådant exempel är Polismyndighetens i Blekinge län verksamhet där polisens hundförare givits ansvaret för att meddelade besöksförbud inte överträds. Varje hundförare tilldelas där ett antal besöksförbudsärenden att följa upp och bevaka. Det kan bl.a. innebära att polismannen söker upp den som ålagts besöksförbud för att

förklara vilka regler som gäller och för att klargöra att polisen bevakar att besöksförbudet inte överträds. Vidare har den utsatta personen möjlighet att vid eventuella överträdelser ta direktkontakt med den ansvarige polismannen.

Tillämpningsområdet för lagen om besöksförbud

Utskottets förslag i korthet

Utskottet konstaterar att besöksförbudslagens utformning är generell och könsneutral och således omfattar alla utsatta personer som har behov av skydd. Lagen är således tillämplig även i t.ex. samkönade förhållanden och till skydd för utsatta invandrarkvinnor. Utskottet föreslår med hänvisning härtill att riksdagen avslår två motionsyrkanden rörande besöksförbudslagens tillämpningsområde.

I två motioner berörs tillämpningsområdet för besöksförbudslagen. I motion Ju9 (fp) yrkande 5 begärs ett motivuttalande om att besöksförbudslagen är tillämplig även på fall av hot och trakasserier i samkönade förhållanden. I motion Ub557 (c) yrkande 3 begärs att unga invandrarkvinnor skall ges samma skydd mot våld och hot från manliga släktingar som erbjuds kvinnor som utsatts för misshandel av sin partner, bl.a. genom beslut om besöksförbud.

Enligt 1 § första stycket besöksförbudslagen får förbud meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person. Besöksförbudslagen har alltså en generell och könsneutral utformning. Det betyder att alla utsatta personer kan ges skydd enligt lagen.

Frågan om besöksförbudslagens tillämplighet var föremål för överväganden i samband med införande av besöksförbudslagen. Då anfördes att lagstiftningen inte bör begränsas till att enbart ge skydd för kvinnor som fruktar trakasserier eller hämndaktioner från män som de tidigare haft en parrelation med utan att den bör ges en generell tillämpning. Som exempel på relationer där behov av besöksförbud kan uppstå nämndes förhållandet föräldrar–barn och homosexuella förhållanden (prop. 1987/88:137 s. 13).

Även i den i detta betänkande behandlade propositionen anger regeringen – beträffande lydelsen av den föreslagna nya bestämmelsen om besöksförbud avseende gemensam bostad – att det inte finns anledning att begränsa regeln till situationer där kvinnor trakasseras av män de är gifta med eller lever tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden. Ett förbud bör kunna meddelas också t.ex. när vuxna barn utövar våld mot sina åldriga föräldrar, i homosexuella förhållanden och för att skydda utsatta flickor vid s.k. hedersrelaterat våld. Den föreslagna bestämmelsen bör därför enligt regeringen vara könsneutral och omfatta alla personer som varaktigt lever tillsammans (se prop. 2002/03:70 s. 33).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att besöksförbudslagen bör tillämpas även till skydd för andra utsatta personer än kvinnor i förhållande till män de lever eller levtt tillsammans med. Lagen bör således tillämpas för att bl.a. förhindra våld och hot i samkönade parförhållanden respektive till skydd för utsatta invandrarkvinnor. Detta är också innebörden i gällande rätt. En annan sak är att regeringen i propositionen – i likhet med utskottet i detta betänkande – av framställningstekniska skäl i många resonemang gör exemplifieringar med kvinnor utsatta för hot, våld eller trakasserier av den man hon lever eller har levtt tillsammans med.

Något behov av ett tillkännagivande i frågan från riksdagen föreligger inte. Riksdagen bör avslå motionerna Ju9 och Ub557 i nu behandlade delar.

Besöksförbud avseende gemensam bostad

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt den del av regeringens förslag som avser möjligheten att meddela besöksförbud avseende gemensam bostad. Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett antal motioner bl.a. rörande proportionalitetsbedömningen vid tillämpning av bestämmelsen. Jämför reservationerna 1 och 2 (båda fp).

I propositionen föreslås att en person skall kunna förbjudas att uppehålla sig i en bostad som brukas gemensamt med annan om det på grund av särskilda omständigheter finns en påtaglig risk för att den person förbudet avses gälla kommer att begå brott mot den sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid. Förbudet skall få meddelas endast om skälen för detta väger väsentligt tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den som det avses gälla. När ett besöksförbud avseende den gemensamma bostaden kan vara aktuellt skall den som beslutet avses gälla på tillsägelse av polisman följa med till förhör som hålls omedelbart därefter. Vid vägran att medfölja kan personen medtas till förhöret.

Som skäl för att införa en sådan reglering anför regeringen i propositionen bl.a. att det inte är acceptabelt att en person skall behöva fly från sin bostad för att kunna skydda sig. Utgångspunkten bör i stället vara att det är den kränkande och inte den kränkta personens rörelsefrihet som bör få tåla en inskränkning vid en konflikt mellan motstående intressen. En viktig omständighet som talar för att det behövs en möjlighet att meddela besöksförbud i de fall parterna bor tillsammans är det faktum att många – framför allt kvinnor – inte själva förmår bryta upp från ett destruktivt förhållande. Ett annat skäl för att införa besöksförbud avseende den gemensamma bostaden är behovet av att skydda de barn som växer upp i familjer där våld förekommer. Även om inte alla dessa barn själva utsätts för fysiskt våld så far det stora flertalet ändå mycket illa.

Enligt utskottets mening är regeringens förslag väl ägnat att förbättra det allmännas möjligheter att skydda och stödja i första hand utsatta kvinnor och – i förekommande fall – barn i familjen. Genom att mannen avlägsnas från den gemensamma bostaden och förbjuds att återvända dit kan pågående trakasserier från mannens sida omedelbart avbrytas. Härigenom skyddas både den utsatta kvinnan och eventuella hemmavarande barn. Vidare kan fortsatt brottslighet förebyggas. Kvinnan får dessutom rådrom och möjlighet att med stöd och hjälp överväga vilka åtgärder som bör vidtas för att möjliggöra en separation från mannen. Åtgärder som kvinnan kan behöva vidta är exempelvis att väcka talan om äktenskapsskillnad, kvarsittanderätt och besöksförbud enligt äktenskapsbalken eller sambolagen.

Genom möjligheten att meddela besöksförbud avseende gemensam bostad ges på ett konkret sätt uttryck för den enligt utskottets mening högst rimliga principen att det är den kränkande och inte den kränkta personens rörelsefrihet som bör få tåla en inskränkning i rörelsefriheten.

Utskottet tillstyrker alltså i princip regeringens förslag i denna del. Genom utskottets ställningstagande är önskemålen i motionerna Ju250 (m) yrkande 1, Ju317 (s), Ju363 (kd) yrkande 4 och Ju387 (s) tillgodosedda. Motionerna bör avslås av riksdagen i behandlade delar.

Ett besöksförbud avseende gemensam bostad skall enligt förslaget kunna meddelas för högst 30 dygn. Ett sådant förbud skall kunna förlängas med högst sju dygn i taget när det finns särskilda skäl (4 §).

I propositionen anförs att syftena med att förbjuda mannen att återvända till bostaden är dels att avvärja den omedelbara faran, dels att ge kvinnan visst rådrom för att kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga i det enskilda fallet. Det kan t.ex. handla om att kvinnan skall hinna överväga sin situation och eventuellt ta ett första steg mot en separation från mannen. För att detta skall vara möjligt får inte den tid besöksförbudet skall gälla sättas alltför kort. Tiden bör dock inte sättas längre än vad som är absolut nödvändigt för att syftena med förbudet skall kunna uppnås.

Genom ett beslut i familjerättslig ordning kan kvinnan tillerkännas s.k. kvarsittanderätt, varigenom mannen avskärs rådighet över den dittills gemensamma bostaden. Samtidigt kan ett nytt beslut om besöksförbud meddelas som ersätter det tidigare beslutet om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden. Det nya besöksförbudet kan grundas antingen på gällande eller i detta ärende föreslagna särskilda bestämmelser i äktenskapsbalken respektive sambolagen eller på den allmänna regeln i 1 § besöksförbudslagen (prop. 2002/03:70 s. 38 f).

Utskottet anser att den tid för vilken ett besöksförbud avseende den gemensamma bostaden enligt förslaget skall kunna meddelas är väl avvägd. Genom möjligheterna att förordna om s.k. kvarsittanderätt samt även möjligheten att förlänga besöksförbudstiden ges tillräckliga möjligheter att bryta upp från ett destruktivt förhållande. Utnyttjas tiden rätt skall inte den situa-

tion behöva uppstå att ett besöksförbud avseende den gemensamma bostaden upphör att gälla utan att frågan reglerats om vem av parterna som enligt familjerättslig lagstiftning har rätt att fortsättningsvis bo kvar i bostaden.

I motion Ju354 (s) yrkande 1 framställs önskemål om att besöksförbud avseende den gemensamma bostaden skall gälla under förundersökning och rättegång.

Enligt utskottets mening föreligger, med den reglering utskottet tillstyrker, inga hinder mot att den misstänkte hålls åtskild från målsäganden under hela den tid förundersökning och rättegång pågår. Detta kan ske t.ex. genom ett inledande beslut om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden följt av ett beslut om att målsäganden tills vidare ges kvarboenderätten till bostaden samtidigt som den misstänkte förbjuds att fortsättningsvis besöka eller på annat sätt ta kontakt med målsäganden. Motionsyrkandet får anses tillgodosett genom den föreslagna regleringen. Riksdagen bör avslå motion Ju354 i nu behandlad del.

I motion Ju9 (fp) yrkande 3 begärs att riksdagen gör ett motivuttalande rörande den proportionalitetsbedömning som skall göras vid ställningstagande till besöksförbud avseende gemensam bostad. Motionärerna menar att det inte skall vara relevant vid denna bedömning huruvida den person som avses bli ålagd förbudet är ensam ägare till bostaden. Det anförs att regeringen i propositionen resonerar inkonsekvent i denna fråga och att det därför erfordras ett klarläggande av riksdagen.

Enligt andra stycket första punkten i den av regeringen föreslagna nya 1 a § i besöksförbudslagen får besöksförbud meddelas endast om skälen för detta väger väsentligt tyngre än det intrång eller men som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla. Vid denna proportionalitetsbedömning skall, enligt vad regeringen anför i specialmotiven till bestämmelsen, beaktas bl.a. allvaret i de befarade brottsliga gärningarna eller trakasserierna, förbudets längd, huruvida den person förbudet avses gälla är ensam ägare till bostaden samt huruvida den personen har sin arbetsplats i hemmet eller annars kan få svårt att försörja sig på grund av förbudet (prop. 2002/03:70 s. 71).

I den allmänna motiveringen till bestämmelsen anför regeringen beträffande frågan i vilka fall den föreslagna regeln om besöksförbud avseende gemensam bostad skall vara tillämplig bl.a. att det bör sakna betydelse huruvida bostaden utgör fast egendom som ägs helt eller delvis av den som förbudet riktar sig mot eller om bostaden innehas med bostadsrätt eller hyresrätt etc. Likaså bör det sakna betydelse huruvida bostaden skall ingå i en framtida bodelning eller ej. Det centrala är att den förbudet avses gälla och den förbudet avses skydda är sammanboende på den aktuella adressen (s. 33).

Utskottet konstaterar att frågan om betydelsen av äganderätten till bostaden övervägs i flera sammanhang i propositionen. Det handlar till att börja med om huruvida besöksförbud till den gemensamma bostaden över huvud taget bör kunna komma i fråga vid alla boendeformer och ägarförhållanden,

en fråga som regeringen besvarar jakande. Härutöver berör regeringen i specialmotiveringen till 1 a § frågan om äganderättens betydelse vid proportionalitetsbedömningen.

Utskottet – som inte kan se någon oklarhet i de bedömningar som görs i propositionen – anser, i likhet med regeringen, att frågan vem som är ägare till den gemensamma bostaden bör kunna ges viss – om än begränsad – betydelse vid proportionalitetsbedömningen. Riksdagen bör avslå motion Ju9 i nu behandlad del.

I motion Ju9 (fp) yrkande 6 begärs att det i den nyss berörda proportionalitetsbestämmelsen i 1 a § andra stycket 1 besöksförbudslagen skall anges uttryckligen som en omständighet av särskild betydelse att barn i familjen bevitnat hot och våld. Vidare anføres att det bör införas en bestämmelse om att åklagaren i samband med beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad alltid skall ta ställning till om ett besöksförbud även bör meddelas avseende hemmavarande barn.

Den regel om proportionalitetsbedömning som regeringen föreslår är allmänt hållen och anger endast att skälen för besöksförbudet skall väga väsentligt tyngre än det intrång eller men som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla. En motsvarande proportionalitetsregel återfinns dels i förslaget till 2 § besöksförbudslagen, dels i reglerna om häktning (24 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken). Inte heller där anges vare sig uttömmande eller med exempel vad som utgör skäl för åtgärden respektive intrång eller men.

Utskottet instämmer i vad motionärerna anför såtillvida att det vid proportionalitetsbedömningen bör vara av betydelse att barn i familjen bevitnat hot och våld och därför far illa. En regel av det här slaget måste emellertid ges en förhållandevis allmän utformning för att ge utrymme för en lämplighetsbedömning med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Bestämmelsens utformning bör dessutom ansluta till motsvarande reglering i rättegångsbalken.

Enligt utskottets mening föreligger det inte tillräckliga skäl för att införa en särskild bestämmelse om att åklagaren även skall ta ställning till ett besöksförbud i förhållande till hemmavarande barn. Föreligger det förutsättningar för att besluta om besöksförbud i förhållande till hemmavarande barn har åklagaren möjlighet enligt såväl den gällande som den föreslagna lydelsen av besöksförbudslagen att besluta om detta.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion Ju9 i nu behandlad del.

I motion Ju9 (fp) yrkande 1 föreslår motionärerna att regeln i 1 a § andra stycket andra punkten besöksförbudslagen utformas på så sätt att det där framgår att socialtjänsten har en skyldighet att medverka i samband med att den som besöksförbudet avser ges tillgång till sina personliga tillhörigheter i den gemensamma bostaden.

Enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) har kommunerna det yttersta ansvaret för att de som vistas i en kommun får det stöd och den hjälp de behöver. Av socialtjänstlagen framgår vidare dels att berörd socialnämnd kan utse en kontaktperson med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter om den enskilde begär eller samtycker till det (3 kap. 6 §), dels att socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp (5 kap. 11 §). Av sistnämnda bestämmelse framgår också att socialnämnden särskilt skall beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Regeringen anför i propositionen att det, mot bakgrund av den befintliga regleringen i socialtjänstlagen, inte behövs någon särskild reglering i fråga om personliga tillhörigheter. Kan frågan inte lösas på frivillig väg, genom hjälp av t.ex. släkt eller andra bekanta, föreligger redan i dag en möjlighet för socialtjänsten att hjälpa till (prop. 2002/03:70 s. 36 f).

Utskottet delar regeringens bedömning att det redan genom den befintliga regleringen i socialtjänstlagen ges utrymme för det stöd som kan erfordras när den som förbudet avser skall hämta personliga tillhörigheter.

Motsvarande behov av stöd torde idag finnas t.ex. i fall då en kvinna flytt det gemensamma hemmet på grund av hot och våld från den man hon lever tillsammans med. Det är naturligtvis mycket angeläget att socialförvaltningen verkligen tar sitt ansvar och medverkar i dessa fall. Enligt utskottets bedömning föreligger emellertid inte något behov av att ytterligare lagreglera denna fråga.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju9 i nu behandlad del.

I motion Ju9 (fp) yrkande 2 begärs att en lagregel antas om att den som ålagts besöksförbud avseende gemensam bostad skall kunna fråntas nycklarna till bostaden under den tid som besöksförbudet gäller, bl.a. för att minska risken för fortsatta trakasserier och överträdelse av besöksförbudet.

Utskottet instämmer i vad motionärerna anför om att det är angeläget att ett meddelat besöksförbud verkligen får avsedd effekt och att förbudet i så stor utsträckning som möjligt förhindrar att personer utsätts för trakasserier, hot och våld från närstående. En person som ålagts besöksförbud avseende den gemensamma bostaden torde i regel inte kunna sägas ha något berättigat intresse av att under förbudstiden disponera nycklar till bostaden. Det är däremot inte självklart att dessa kan omhändertas utan stöd i lag. Utskottet är inte berett att nu ta något initiativ i denna fråga. Motion Ju9 i nu aktuell del avstyrks.

I motion Ju249 (c) yrkande 14 begärs att åklagaren skall ges möjlighet att fatta ett interimistiskt beslut om besöksförbud till den gemensamma bostaden.

Enligt 6 § besöksförbudslagen skall frågor om besöksförbud handläggas skyndsamt. Enligt 7 § kan besöksförbud meddelas på begäran av den som beslutet avses skydda eller annars när det finns anledning till det, dvs. även om den beslutet avses skydda inte själv begär det.

Regeringen föreslår i propositionen att det införs en möjlighet att ålägga en person som det kan antas komma att meddelas besöksförbud avseende gemensam bostad en skyldighet att följa med till ett förhör som hålls omedelbart därefter. Vägrar denne utan giltig orsak, får polismannen ta med honom eller henne till förhöret.

Regeringen föreslår vidare att det införs en bestämmelse om att åklagaren i fråga om besöksförbud avseende gemensam bostad skall meddela beslut i ärendet med särskild skyndsamhet. Om den som avses med förbudet tagits med till ett förhör skall beslut i ärendet, om det inte finns något synnerligt hinder, meddelas i samband med att förhöret avslutas.

Utskottet anser att den föreslagna utformningen av bestämmelsen om handläggningstid och medtagande till förhör ger polis och åklagare goda förutsättningar att snabbt kunna meddela beslut om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden. Detta framstår som viktigt eftersom det är angeläget att något säkerhetsmässigt ”tidsglapp”, under vilket den utsatta personen inte skulle kunna hindra den som avses med förbudet från att återvända till bostaden, inte uppstår. Något behov av att härutöver införa en särskild bestämmelse om interimistiska beslut om besöksförbud till den gemensamma bostaden föreligger inte.

Härutöver vill utskottet nämna att det enligt 11 § första stycket andra meningen besöksförbudslagen alltid finns möjlighet för åklagaren att genast fatta beslut om besöksförbud om det är nödvändigt. Den reglering som efterfrågas i motion Ju249 finns alltså redan och det nu aktuella förslaget tillgodoser motsvarande behov på ett än tydligare sätt i fråga om besöksförbud avseende gemensam bostad. Riksdagen bör avslå motion Ju249 i nu behandlade delar.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens förslag om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden. Samtliga här behandlade motioner avstyrks.

Särskilt utvidgat besöksförbud

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt den del av regeringens förslag som avser möjligheten att i fall av överträdelse av ett utvidgat besöksförbud kunna förbjuda den förbudet avser att uppehålla sig inom ett ännu större område (särskilt utvidgat besöksförbud). Utskottet föreslår att riksdagen avslår några motioner rörande hur området för särskilt utvidgat besöksförbud bör utformas. Jämför reservationerna 3 (fp) och 4 (c).

Om ett generellt besöksförbud enligt 1 § besöksförbudslagen inte bedöms vara tillräckligt kan, enligt nuvarande lydelse av 2 §, förbudet utvidgas till att avse också förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats (utvidgat besöksförbud).

I propositionen föreslås att det införs en ny bestämmelse som innebär att den som har överträtt ett utvidgat besöksförbud skall kunna förbjudas att uppehålla sig inom ett större område än vad som följer av ett vanligt utvidgat besöksförbud (särskilt utvidgat besöksförbud). Förbudet får enligt förslaget omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där den utsatta personen har sin bostad eller arbetsplats eller där den personen annars brukar vistas. Förbudet får inte avse ett större område än vad som är nödvändigt. Särskilt utvidgat besöksförbud skall få meddelas endast om skälen för detta väger väsentligt tyngre än den inskränkning i rörelsefriheten som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla.

Regeringen anför i propositionen att det bör vara möjligt att utvidga ett besöksförbud till större geografiska områden när den som avses med förbudet har överträtt ett tidigare meddelat utvidgat besöksförbud. I dessa fall står det nämligen klart att syftet med den mindre ingripande åtgärden inte har kunnat uppnås, vilket kan göra en ytterligare utvidgning både motiverad och förenlig med grundläggande proportionalitetsprinciper. En bestämmelse om särskilt utvidgat besöksförbud som utformats på detta sätt uppfyller enligt regeringen nödvändiga rättssäkerhetskrav (prop. 2002/03:70 s. 26 f).

Utskottet har inledningsvis i betänkandet anført att utskottet delar regeringens bedömning att det är den som trakasserar eller som på annat sätt utgör ett hot mot en annan person som skall få tåla inskränkningar i sin rörelsefrihet och inte den som trakasseras. Mot bakgrund av det ställningstagandet framstår möjligheten att i fall av konstaterade överträdelser av besöksförbud ytterligare utöka det ”fredade” området som rimlig. Utskottet anser att regeringen vid utformningen av bestämmelsen har gjort en rimlig avvägning mellan intresset av att skydda den utsatta personen och intresset av att värna nödvändiga rättssäkerhetskrav och att inte i onödig omfattning inskränka enskilda människors rörelsefrihet.

I motionerna Ju8 (c) yrkande 3 och Ju249 (c) yrkande 15 anføres att besöksförbud bör kunna omfatta en hel kommun, en del av en kommun eller flera angränsande kommuner. I motionerna Ju234 (fp) yrkande 3 och Ju364 (fp) yrkande 25 anføres att ett utvidgat besöksförbud bör kunna omfatta en del av en kommun eller delar av flera kommuner.

I sin remiss till lagrådet föreslog regeringen att det geografiska området för särskilt utvidgat besöksförbud skulle avgränsas genom användning av kommunbegreppet. Således föreslogs att bestämmelsen skulle utformas så att förbudet skulle avse en viss kommun eller ett område inom en kommun eller flera angränsande kommuner. Lagrådet riktade dock kritik mot förslaget i den delen och menade att det är betänkligt att i detta sammanhang anknyta till kommunbegreppet. Lagrådet anförde att om det anses finnas ett behov av att utöka förbudsområdet ytterligare bör detta avgränsas i relation till var den person som skall skyddas normalt befinner sig. Regeringen anför i propositionen att den godtagit Lagrådets bedömning och har omarbetat bestämmelsen i enlighet därmed.

Utskottet delar regeringens bedömning att området för särskilt utvidgat besöksförbud inte bör knytas till kommunbegreppet. En sådan ordning skulle medföra att den som åläggs besöksförbud i många fall skulle få sin rörelsefrihet inskränkt i större utsträckning än vad som är påkallat.

Utskottet anser alltså att regeringens förslag i denna del bör antas medan motionerna Ju8 och Ju249 i nu behandlade delar bör avslås av riksdagen. Motionerna Ju234 och Ju364 i nu behandlade delar får enligt utskottets mening anses i huvudsak tillgodosedda genom regeringens förslag. Även dessa bör avslås av riksdagen.

Ändringar i äktenskapsbalken och sambolagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i äktenskapsbalken och sambolagen. Ändringarna innebär att domstolen ges möjlighet att i större utsträckning än i dag förordna interimistiskt om kvarboenderätt till den gemensamma bostaden. Vidare innebär ändringarna att möjligheterna att förbjuda makar och sambor att besöka varandra utvidgas.

Genom de föreslagna ändringarna i 18 kap. 2 § äktenskapsbalken möjliggörs för domstolen att besluta interimistiskt om kvarboenderätt för en make till den gemensamma bostaden även då talan om detta väckts efter att handläggningen av ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats. Vidare möjliggörs för domstolen att i dessa ärenden, för tiden till dess bodelning har skett, förbjuda makarna att besöka varandra. En motsvarande möjlighet finns sedan tidigare i pågående äktenskapsskillnadsmål (se 14 kap. 7 § andra stycket äktenskapsbalken).

Förslagen till ändringar i den ännu ej antagna sambolagen (jfr prop. 2002/03:80) innebär en möjlighet för domstolen att besluta interimistiskt om kvarboenderätt till en bostad som skall ingå i en bodelning mellan samborna. Vidare innebär ändringarna att det införs en möjlighet att i samband med ett förordnande om vem av samborna som skall ha kvarboenderätten respektive i mål om sambos övertagande av bostad förbjuda samborna att besöka varandra. Någon sådan möjlighet har tidigare inte funnits beträffande sambor.

Utskottet ser positivt på förslaget att införa större möjligheter att förordna interimistiskt om kvarboenderätt för separerande makar och sambor. Detta framstår som nödvändigt för att den föreslagna bestämmelsen i 1 a § besöksförbudslagen om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden skall kunna få avsedd effekt. De utökade möjligheterna att besluta om besöksförbud i samband med att frågan om kvarboenderätt prövas är också angelägen. När frågor om kvarboenderätt aktualiseras först sedan ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats torde det ofta röra sig om situationer där det finns

en konflikt mellan makarna och det därför kan finnas ett behov av att hålla dem åtskilda. Det finns inte heller någon anledning att i dessa frågor skilja på gifta och sambor.

Som anförts inledningsvis rörande de allmänna förutsättningarna för reformförslagen måste förslagen om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden och förslagen rörande ändringar i den familjerättsliga lagstiftningen ses i ett sammanhang. Genom förslagen skapas en sammanhängande ”skyddskedja”, där det allmänna får möjlighet att bereda en våldsutsatt person skydd i dennes bostad under en sammanhängande period från det att frågan om besöksförbud aktualiseras till dess att, i förekommande fall, bodelning har ägt rum.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken respektive i sambolagen.

Utvärdering av de nya besöksförbudsreglerna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen – med hänvisning till av regeringen förutskickade utvärderingsuppdrag – avslår två motionsyrkanden om att de nya besöksförbudsreglerna skall utvärderas efter att ha varit i kraft under en tid. Jämför reservation 5 (m, fp, kd).

I motionerna Ju7 (m) yrkande 1 och Ju9 (fp) yrkande 7 anfördes att den nya lagstiftningen och tillämpningen av denna bör utvärderas. I motion Ju7 anfördes att en utvärdering bör genomföras efter det att lagändringarna varit i kraft i två år. I Ju9 anfördes att regeringen noga bör följa rättstillämpningen och effekterna av den nya lagstiftningen.

I propositionen upplyser regeringen att den har för avsikt att ge BRÅ i uppdrag att följa tillämpningen av regelverket under tre år samt därefter analysera tillämpningen och effekterna av de nya reglerna (prop. 2002/03:70 s. 69).

Utskottet kan konstatera att regeringen regelmässigt brukar låta utvärdera ny lagstiftning efter det att den varit i kraft en tid. Så skedde också t.ex. efter det att besöksförbudslagen infördes. På uppdrag av regeringen presenterade BRÅ år 1989 en utvärdering i rapporten Lagen om besöksförbud – En uppföljning (BRÅ-PM 1989:2). Utvärderingen begränsades till de ärenden som hade inkommit under det första halvåret efter det att lagen hade trätt i kraft. En ny utvärdering – även den på uppdrag av regeringen – presenterades av BRÅ i maj 1995 i skriften Uppföljning av lagen om besöksförbud. Den studien genomfördes i syfte att undersöka eventuella effekter av den höjning av straffmaximum för överträdelse av besöksförbud samt de ändrade åtalsregler som infördes år 1990. Här kan också nämnas att BRÅ i februari 2003 presenterade en utvärdering av besöksförbudslagen och dess tillämpning (BRÅ-

rapport 2003:2). Det övergripande syftet med den utvärderingen var att belysa lagens effekter på trygghet och brottslighet samt rättsväsendets tillämpning av lagen.

Utskottet noterar att regeringen avser att ge BRÅ i uppdrag att följa tillämpningen av regelverket under en treårsperiod. Något skäl för riksdagen att särskilt uttala att regeringen noga skall följa rättstillämpningen och effekterna av den nya lagstiftningen föreligger inte. Riksdagen bör avslå motionerna Ju7 och Ju9 i nu behandlade delar.

Elektronisk övervakning av besöksförbud

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår – bl.a. med hänvisning till att tekniken på området inte är tillräckligt utvecklad – att riksdagen avslår ett antal motionsyrkanden rörande elektronisk övervakning vid besöksförbud. Jämför reservation 6 (m, fp, kd, c).

I motionerna Ju7 (m) yrkande 2, Ju8 (c) yrkande 5, Ju9 (fp) yrkande 4, Ju234 (fp) yrkande 7, Ju249 (c) yrkande 15, Ju289 (s), Ju294 (s), Ju363 (kd) yrkande 5, Ju364 (fp) yrkande 25, Ju369 (m) yrkande 5, Ju371 (m) och A315 (m) yrkande 10 begärs olika åtgärder som syftar till att besöksförbud skall kunna kombineras med elektronisk övervakning av den som är ålagd besöksförbud.

BRÅ överlämnade år 1999 den på uppdrag av regeringen utförda förstudien Elektronisk övervakning vid besöksförbud – Teknikens möjligheter och begränsningar. Förstudien finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Dnr Ju1999/1158/KRIM). I studien anförs bl.a. att elektronisk övervakning vid besöksförbud används på ett begränsat antal orter i USA och att den teknik som används där är tillförlitlig vad gäller förmågan att dokumentera överträdelser och skulle kunna bidra till att öka antalet upplärdade överträdelser av besöksförbud. En ökad risk för upptäckt verkar enligt BRÅ avskräckande för många män och ökar därigenom också kvinnornas trygghet.

I departementspromemorian Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer (Ds 2001:73), som ligger till huvudsaklig grund för regeringens förslag i propositionen, presenterades tre idéskisser till rättslig reglering av elektronisk övervakning av besöksförbud. Den första modellen innebär att skyddstillsyn kombineras med en föreskrift om övervakning av besöksförbud med elektronisk kontroll. Modell nummer två går ut på att domstol i vissa fall skall kunna besluta om sådan övervakning inom ramen för besöksförbudslagen, utan någon koppling till brottspåföljd. Den tredje modellen innebär ett system där domstol skall kunna besluta om övervakning som en särskild rättsverkan av överträdelse av besöksförbud. På grund av svårigheterna med att finna en lämplig rättslig lösning lades emellertid inte något förslag rörande elektronisk övervakning av besöksförbud fram i promemorian.

Regeringen stannar i propositionen för att inte lägga fram något förslag till reglering av elektronisk övervakning av besöksförbud. Regeringen anser visserligen att det är angeläget med åtgärder som kan leda till att besöksförbud efterlevs och ökad trygghet för de personer som avses skyddas av sådana förbud. Möjligheten att övervaka besöksförbud med tekniska hjälpmedel, bl.a. elektroniskt, har noggrant övervägts inom Regeringskansliet. Man har dock funnit svårigheter att finna en lösning som både är acceptabel från integritetssynpunkt och som dessutom är rättssäker, effektiv, trovärdig och tekniskt säker.

Regeringen konstaterar bl.a. att det, beträffande samtliga de lösningar som diskuterats i departementspromemorian, kan pekas på svagheter i modellerna. En modell där domstolen skulle kunna besluta om övervakning inom ramen för ett beslut om besöksförbud skulle sannolikt strida mot Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Övervakning som en särskild rättsverkan då någon döms för brott mot ett besöksförbud skulle vara förenat med svårigheter bl.a. när det gäller att finna incitament för den övervakade att följa förbudet. Övervakning som en del av en påföljd för brott skulle, för att inte strida mot grundläggande principer för påföljdsbestämningen, kräva att övervakningstidens längd utmättes efter brottets straffvärde. Detta skulle emellertid stå i konflikt med övervakningens syfte att förbättra tryggheten för brottsoffret.

Härtill kommer enligt regeringen tekniska problem som gör att det starkt kan ifrågasättas om övervakningen skulle innebära någon ökad trygghet för brottsoffret.

Regeringens sammanfattande bedömning är att elektronisk kontroll av besöksförbud med dagens teknik inte kan bli effektiv med mindre än att den för vilken förbudet skall gälla underkastas så ingripande inskränkningar att det inte framstår som acceptabelt.

Regeringen uppger att den emellertid avser att fortsätta följa frågan och ta initiativ till förnyade överväganden om det föreligger förbättrade tekniska och praktiska förutsättningar för elektronisk övervakning av detta slag (prop. 2002/03:70 s. 64 f).

Utskottet instämmer i regeringens överväganden i denna fråga. Utskottet är ense med motionärerna vad gäller önskan att i framtiden kunna komplettera meddelade beslut om besöksförbud med ett system för övervakning av att förbudet efterföljs. Som regeringen anför är dock dagens teknik på området – som visserligen har utvecklats genom åren – inte så utvecklad att ett användande av tekniken framstår som acceptabelt vare sig utifrån ett proportionalitetsperspektiv eller med hänsyn till den utsattes trygghet. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer den tekniska utvecklingen på området och löpande överväger sitt tidigare ställningstagande i frågan.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna Ju7, Ju8, Ju9, Ju234, Ju249, Ju289, Ju294, Ju363, Ju364, Ju369, Ju371 och A315 i nu behandlade delar.

Straff och frihetsberövande vid överträdelse av besöksförbud

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att straffskalan för överträdelser av besöksförbud samt reglerna om frihetsberövande inte bör ändras. Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett antal motionsyrkanden rörande straff och frihetsberövande för överträdelse av besöksförbud. Jämför reservationerna 7 (m, c), 8 (fp) och 9 (c).

I motion Ju7 (m) yrkande 3 anförs att även ringa överträdelser av besöksförbud bör vara straffbara. I motion Ju234 (fp) yrkande 4 anförs att fängelse bör vara normalpåföljd för överträdelse av besöksförbud och i motion Ju250 (m) yrkande 10 påtalas behovet av skärpta straff för överträdelser av besöksförbud. I motionerna Ju8 (c) yrkande 4 och Ju249 (c) yrkande 13 anförs motionärerna bl.a. att upprepade överträdelser av besöksförbud bör utgöra grund för häktning.

Straffet för överträdelse av besöksförbud är böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall skall inte dömas till ansvar (24 § besöksförbudslagen). Enligt 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken får – under vissa närmare angivna förutsättningar, bl.a. vid risk för återfall i brott – den häktas som är på sannolika skäl misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller däröver.

I samband med införande av lagen om besöksförbud anförde departementschefen som skäl för att inte straffbelägga ringa överträdelser av besöksförbud att ett sådant undantag är nödvändigt för att undvika resultat av tillämpningen av lagen som framstår som stötande. Ringa överträdelser angavs av departementschefen utgöras av kontakttaganden som visserligen inte framstår som uppenbart befogade men som ändå får anses ursäktliga (se prop. 1987/88:137 s. 34 f).

Genom en lagändring år 1990 höjdes straffmaximum för överträdelse av besöksförbud från sex månader till ett års fängelse. I det lagstiftningsärendet – som kom till stånd på initiativ av justitieutskottet – uttalade utskottet att straffet för överträdelse av besöksförbud i normalfallet bör bli böter men att det under bestämmelsen även faller mycket allvarliga överträdelser vars straffvärde ligger över fängelse i sex månader, t.ex. ofta förekommande överträdelser med starka inslag av passivt hot som pågått under lång tid. Vidare pekade utskottet på betydelsen av att kunna avbryta en pågående serie allvarliga överträdelser av besöksförbud genom att häkta den som överträder förbudet (se bet. 1989/90:JuU5 s. 16 f).

Regeringen anför i den i detta betänkande behandlade propositionen att det är tveksamt om en skärpning av straffskalan skulle öka tryggheten för dem som skyddas av besöksförbud. Besöksförbudslagen är avsedd att utgöra ett komplement till de straffrättsliga och straffprocessuella reglerna och kan aldrig ensam täcka det skyddsbehov som kan föreligga i det enskilda fallet.

Lagens straffbestämmelse har främst betydelse för sådana handlingar som inte är straffbelagda enligt andra lagrum. Regeringen vill inte helt utesluta att det kan finnas skäl att införa en särskild straffskala för normalbrottet med enbart fängelse och en särskild straffskala för ringa brott bestående av enbart böter. Regeringen avser att återkomma till denna fråga när effekterna av den nu föreslagna reformen har utvärderats (prop. 2002/03:70 s. 53).

Utskottet delar regeringens bedömning i fråga om straffskalan för överträdelser av besöksförbud. Vid så allvarliga överträdelser av besöksförbudet att straffskalan skulle kunna anses otillräcklig torde gärningsmannen i regel även ha gjort sig skyldig till andra brottsliga handlingar med ett relativt högt straffvärde.

Utskottet har inte någon annan uppfattning i dag vad gäller ringa överträdelser av besöksförbud. För att kunna undvika stötande följder av tillämpningen av lagen bör ansvar inte ådömas i ringa fall av överträdelser. Riksdagen bör avslå motionerna Ju7, Ju234 och Ju250 i nu behandlade delar.

När det gäller yrkandena i motionerna Ju8 och Ju249 om häktning för upprepade överträdelser av besöksförbud kan utskottet konstatera att överträdelser av besöksförbud utgör ett s.k. häktningsgrundande brott. Just det förhållandet att gärningsmannen återfaller i likartad brottslighet utgör en sådan omständighet som kan ha särskild betydelse vid bedömningen av om skäl för häktning föreligger. Motionsyrkandena härom är alltså tillgodosedda genom gällande lagstiftning. Riksdagen bör avslå motionerna Ju8 och Ju249 i dessa delar.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett antal motioner rörande bl.a. insatser mot brott mot kvinnor och barn samt skydd för hotade och misshandlade kvinnor som hämtar personliga tillhörigheter i den gemensamma bostaden.

I motion Ju8 (c) anförs att barn som upplever våld inom familjen bör betraktas som brottsoffer (yrkande 1), att en nollvision vad gäller våld mot kvinnor och barn bör antas (yrkande 2) och att polisens rutiner och attityder beträffande brott mot kvinnor och barn bör förbättras (yrkande 6).

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet senast i mars 2003 i ett betänkande med behandling av ett antal motionsyrkanden om våldsbrott och brottsoffer (bet. 2002/03:JuU11).

Beträffande barn som brottsoffer delade utskottet därvid motionärernas uppfattning att barns utsatta situation i familjer där våld förekommer på alla sätt måste uppmärksammas. Utskottet anförde vidare bl.a. att samhällets insatser för dessa barn måste prioriteras på olika sätt. Många av barnen är t.ex. i behov av barnpsykiatrisk behandling. Barnen och deras mödrar har också ofta ett behov av hjälp och stöd på olika sätt från bl.a. de sociala myndighe-

terna, såväl i en akut fas som mer långsiktigt. Utskottet ansåg att den reglering som i dag finns för detta stöd framstår som i huvudsak ändamålsenligt utformad. Härtill kom enligt utskottet regeringens då liggande förslag i propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer (prop. 2002/03:53). Utskottet var emellertid inte berett att förespråka någon ändring av den nuvarande processrättsliga systematiken där i princip endast den som utsatts för brott är målsägande och kan inträda i brottmålsprocessen (bet. 2002/03:JuU11 s. 38 f).

Beträffande motionsyrkanden om en nollvision vad gäller våld mot kvinnor och barn anförde utskottet att riksdagen i olika sammanhang, bl.a. i samband med behandlingen av statsbudgeten för år 2003 (bet. 2002/03:JuU11 s. 34 f och s. 57), har klargjort att det är viktigt att fler brott klaras upp och leder till lagföring och att detta är prioriterade uppgifter för polisen respektive åklagarväsendet samt att polisen skall utveckla sin förmåga att förebygga och bekämpa våldsbrott, bl.a. våld mot kvinnor och barn (bet. 2002/03:JuU11 s. 11 f).

Beträffande polisens rutiner och attityder underströk utskottet hur viktigt polisens arbete med att bekämpa våld mot kvinnor och barn är. Utskottet hänvisade till att omfattande åtgärder har vidtagits och att ett omfattande arbete alltså pågår inom polisen vad gäller insatserna för att bekämpa våld mot kvinnor och barn. Vidare hänvisade utskottet till att regeringen i regleringsbrevet för år 2003 ålagt Rikspolisstyrelsen att redovisa det brottsbekämpande arbete som under året har bedrivits på detta område. Utskottet underströk betydelsen av att detta goda arbete fortsätter och intensifieras inom polisen men ansåg att det inte var påkallat med något tillkännagivande från riksdagen i denna fråga (bet. 2002/03:JuU11 s. 23 f).

Utskottet har inte ändrat sin uppfattning i dessa frågor sedan de senast behandlades av utskottet. Riksdagen bör avslå motion Ju8 i nu behandlade delar.

I motionerna Ju314 (s), Ju335 (s), Ju354 (s) yrkande 2 och A 242 (kd) yrkande 42 anfördes att kvinnor som tvingats lämna det gemensamma hemmet på grund av att de blivit utsatta för hot och våld från den de lever tillsammans med bör ges polisbeskydd för att kunna hämta personliga tillhörigheter i bostaden.

Motsvarande yrkanden som de nu aktuella behandlades av utskottet senast i februari 2002 (bet. 2001/02:JuU11 s. 16 f).

De nu behandlade motionsyrkandena – som alla väcktes under den allmänna motionstiden år 2002 – utgår från förutsättningen att det inte är möjligt att skilja den som begått brott mot en närstående från den gemensamma bostaden, annat än genom ett frihetsberövande, och att det därför i stället är offret som har anledning att lämna bostaden. Genom den av regeringen i detta ärende föreslagna bestämmelsen om besöksförbud avseende den gemensamma bostaden blir det emellertid möjligt att i sådana situationer meddela besöksförbud för den som t.ex. har hotat och trakasserat en make

eller sambo. Därigenom kan förövaren skiljas från bostaden och det möjliggörs för offret att bo kvar. Med en sådan ordning uppstår inte det av motionärerna påtalade behovet av polisbeskydd.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna Ju314, Ju335, Ju354 och A242 i nu behandlade delar.

Reservationer

1. Lagmotiv beträffande besöksförbud avseende gemensam bostad, punkt 2 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju9 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt den föreslagna 1 a § andra stycket 1 i besöksförbudslagen får ett besöksförbud avseende gemensam bostad meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger väsentligt tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla.

I propositionen (s. 71) anges att det vid denna proportionalitetsbedömning skall tas hänsyn bl.a. till huruvida den person som förbudet avses gälla är ensam ägare till bostaden. Vi anser att den omständigheten inte bör beaktas vid proportionalitetsbedömningen. Ett besöksförbud avseende gemensam bostad är avsedd att vara under endast en kort tid och syftar endast till att avvärja en omedelbar fara respektive till att möjliggöra för den som besöksförbudet avser att skydda att vidta nödvändiga åtgärder, t.ex. ta första steget mot en separation. Under denna korta tid saknar det relevans om ägaren kan disponera den bostad han eller hon äger.

Riksdagen bör godkänna vad vi nu har anfört.

2. Besöksförbud avseende gemensam bostad, punkt 3 (m, fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud såvitt avser 1 a §, 4 §, 6 §, 6 a §, 7 a §, 13 a §, 14 §, 15 § och 19 §. Riksdagen tillkännager vidare för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70

i denna del och motion 2002/03:Ju9 yrkandena 1, 2 och 6 och avslår motionerna 2002/03:Ju249 yrkande 14, 2002/03:Ju250 yrkande 1, 2002/03:Ju317, 2002/03:Ju354 yrkande 1, 2002/03:Ju363 yrkande 4 och 2002/03:Ju387.

Ställningstagande

Vi anser att det i den föreslagna lagen bör införas en bestämmelse som innebär att den som har ålagts ett besöksförbud till en gemensam bostad skall fråntas nycklarna under den begränsade tid som besöksförbudet gäller. Nycklarna kan därvid deponeras hos lämplig myndighet.

Vidare anser vi att det saknas ett tillräckligt barnperspektiv i regeringens förslag. Enligt vår mening bör det vid proportionalitetsbedömningen enligt 1 a § andra stycket 1 besöksförbudslagen särskilt beaktas om det finns hemmavarande barn. Vidare bör åklagaren alltid när det är fråga om att utfärda besöksförbud till en gemensam bostad samtidigt ta ställning till om ett besöksförbud även skall meddelas avseende hemmavarande barn. Detta bör komma till uttryck i lagtexten.

Vi anser också att det i 1 a § andra stycket 2 om tillgång till personliga tillhörigheter i den gemensamma bostaden uttryckligen bör framgå att socialtjänsten skall bistå parterna i enlighet med 3 kap. 6 § och 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453).

Mot bakgrund av att den föreslagna reformen är angelägen väljer vi att nu ändå godta regeringens förslag till bestämmelser om besöksförbud avseende gemensam bostad. Det får dock ankomma på regeringen att skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i besöksförbudslagen i enlighet med vad vi nu har anfört.

3. Särskilt utvidgat besöksförbud, punkt 4 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud såvitt avser 2 §. Riksdagen tillkännager vidare för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del och motionerna 2002/03:Ju234 yrkande 3 och 2002/03:Ju364 yrkande 25 i denna del och avslår motionerna 2002/03:Ju8 yrkande 3 och 2002/03:Ju249 yrkande 15 i denna del.

Ställningstagande

I de fall då det kan bli aktuellt med ett särskilt utvidgat besöksförbud rör det sig om fall där det utvidgade besöksförbudet visat sig otillräckligt. I de aktuella fallen har den som ålagts besöksförbud visat på en enastående oförmåga att respektera de begränsningar som ålagts honom eller henne. Ett särskilt

utvidgat besöksförbud måste således i förekommande fall kunna inbegripa ett betydande område. Den person som lever under hot och trakasserier måste ges en chans till ett normalt liv och kunna röra sig fritt i samhället. Vid proportionalitetsbedömningen är det den hotades rätt till ett liv med någorlunda naturlig rörlighet som måste sättas främst. Området för besöksförbudet måste i varje enskilt fall avgränsas efter brottsoffrets perspektiv. Likaväl som ett område inte får vara större än vad som är nödvändigt så får det inte heller vara mindre än nödvändigt. Detta borde tydligt framgå av 2 §.

Eftersom det är angeläget att bestämmelser om särskilt utvidgat besöksförbud antas redan nu är vi beredda att i detta ärende ställa oss bakom regeringens förslag även i denna del. Det får dock ankomma på regeringen att skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag till ny lydelse av 2 § besöksförbudslagen i enlighet med vad vi nu har anfört.

4. Särskilt utvidgat besöksförbud, punkt 4 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud såvitt avser 2 §. Riksdagen tillkännager vidare för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:70 i denna del och motionerna 2002/03:Ju8 yrkande 3 och 2002/03:Ju249 yrkande 15 i denna del och avslår motionerna 2002/03:Ju234 yrkande 3 och 2002/03:Ju364 yrkande 25 i denna del.

Ställningstagande

Jag ser positivt på regeringens förslag att den som har överträtt ett så kallat utvidgat besöksförbud skall kunna förbjudas att uppehålla sig inom ett större område än vad som följer av ett vanligt utvidgat besöksförbud. Jag vill dock gå ett steg längre och möjliggöra att ett särskilt utvidgat besöksförbud i vissa fall även skall kunna avse en kommun, ett område inom en kommun eller flera angränsande kommuner. Detta bör vara möjligt då hotbilden är ytterst allvarlig.

Eftersom den reform som regeringen föreslår är angelägen är jag dock beredd att ställa mig bakom propositionen även i denna del. Det får dock ankomma på regeringen att skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag till ny lydelse av 2 § besöksförbudslagen i enlighet med vad jag nu har anfört.

5. Utvärdering av de nya besöksförbudsreglerna, punkt 7 (m, fp, kd)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 1 och 2002/03:Ju9 yrkande 7.

Ställningstagande

Mot bakgrund bl.a. av att besöksförbudslagen innebär ingrepp i enskilda människors rörelsefrihet och äganderätt samt att sådana ingrepp endast får ske med beaktande av proportionalitetsprincipen och för att tillgodose ett allmänt intresse är det viktigt att regeringen utifrån denna aspekt utvärderar tillämpningen av de nya bestämmelserna i lagen. Det är också viktigt att utvärdera hur effektiva de nya bestämmelserna blir för att motverka våld i nära relationer. Utvärderingen bör enligt vår mening inte utföras av BRÅ.

Utvärderingen bör genomföras efter att lagändringarna varit i kraft en tid, förslagsvis efter två år.

Det får ankomma på regeringen att vidta lämpliga åtgärder med anledning av vad vi nu har anfört.

6. Elektronisk övervakning av besöksförbud, punkt 8 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 2, 2002/03:Ju8 yrkande 5, 2002/03:Ju9 yrkande 4, 2002/03:Ju234 yrkande 7, 2002/03:Ju249 yrkande 15 i denna del, 2002/03:Ju289, 2002/03:Ju294, 2002/03:Ju363 yrkande 5, 2002/03:Ju364 yrkande 25 i denna del, 2002/03:Ju369 yrkande 5, 2002/03:Ju371 och 2002/03:A315 yrkande 10.

Ställningstagande

Tryggheten för dem som skall skyddas av ett besöksförbud skulle öka avsevärt om det fanns ett sätt att kontrollera att den beslutet avser faktiskt inte närmar sig den hotade personen. Ett sätt som prövats och befunnits effektivt i USA är elektronisk övervakning av besöksförbudet. Tekniken som används i USA anses enligt BRÅ mycket tillförlitlig och skulle kunna bidra till att öka antalet uppklarade överträdelser av besöksförbud genom att bevisningen skulle förenklas. Vidare skulle en ökad upptäcktsrisk verka avskräckande för många män som i annat fall skulle bryta mot besöksförbudet. Härigenom skulle den skyddade personens trygghet öka.

Vi anser att ett system med övervakning av besöksförbud bör införas i Sverige. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till en ny utredning i syfte att förverkliga detta system och att därefter återkomma till riksdagen med förslag på erforderliga lagändringar för att möjliggöra elektronisk övervakning av besöksförbud.

7. Straff för överträdelse av besöksförbud, punkt 9 (m, kd, c)

av Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 3 och 2002/03:Ju250 yrkande 10 och avslår motion 2002/03:Ju234 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att påföljden för överträdelse av besöksförbud inte är tillräckligt ingripande. För att ytterligare inskräpa vikten av att besöksförbudet respekteras och följs anser vi att även ringa överträdelser skall straffbeläggas. Det finns också skäl att överväga en särskild straffskala för normalbrottet med enbart fängelse och en särskild straffskala för ringa brott bestående av enbart böter.

Det får ankomma på regeringen att återkomma med förslag på lagtext som tillgodoser vad vi nu anfört. Detta innebär att vi ställer oss bakom motionerna Ju7 och Ju250 i nu behandlade delar. Motion Ju234 bör på av majoriteten anförda skäl avslås.

8. Straff för överträdelse av besöksförbud, punkt 9 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju234 yrkande 4 och avslår motionerna 2002/03:Ju7 yrkande 3 och 2002/03:Ju250 yrkande 10.

Ställningstagande

Eftersom antalet överträdelser av besöksförbud ökar riskerar besöksförbudets syfte, att värna kvinnors frihet och säkerhet, att undergrävas. Förutom att utöka möjligheterna att meddela besöksförbud bör straffen för överträdelse skärpas. Straffskalan för besöksförbud bör utformas så att det framgår att fängelse skall vara normalpåföljd för gärningen.

Det får ankomma på regeringen att återkomma med ett förslag till ny straffbestämmelse som tillgodoser vad vi nu anført.

9. Frihetsberövande vid upprepad överträdelse av besöksförbud, punkt 10 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ju8 yrkande 4 och 2002/03:Ju249 yrkande 13.

Ställningstagande

Samhället måste reagera kraftfullt på överträdelser av besöksförbud. Vid återfall i sådant brott bör gärningsmannen i större utsträckning än i dag kunna anhållas och häktas. Fara för att den misstänkte återfaller i brottslighet, som är en av häktningsgrunderna, är ju i dessa fall dokumenterad. Enligt vår mening bör dessutom påföljden i dessa fall inte stanna vid böter, vilket också utgör en förutsättning för att gärningsmannen skall kunna häktas.

Det får ankomma på regeringen att se över och föreslå erforderliga ändringar i rättegångsbalken och besöksförbudslagen för att tillgodose vad vi nu har anført.

Särskilt yttrande

Besöksförbudsreglernas betydelse för praxis rörande frihetsberövande m.m. (m)

Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m) anför:

Vi anser att de utökade möjligheter att meddela beslut om besöksförbud som föreslås i propositionen medför en risk för att åklagare och domstolar, vid hot om våld inom familjen, i mindre utsträckning än idag kommer att besluta om anhållande och häktning, eftersom de i dessa fall torde sträva efter en användning av besöksförbud i stället. Besöksförbud avseende gemensam bostad får enligt vår mening inte ersätta eller konkurrera med tvångsmedel enligt 24 kap. rättegångsbalken, utan skall ses som en mellannivå som kompletterar nuvarande regelverk. Tryggheten för den utsatta personen är de facto större då den som hotar är frihetsberövad. Vi vill således framhålla vikten av att ändringarna i lagen om besöksförbud inte leder till en uppluckring av praxis beträffande frihetsberövande.

Lagen om besöksförbud är inte starkare än möjligheterna att följa upp besluten. Utfärdade besöksförbud måste följas upp för att den person som beslutet avser att skydda skall känna förtroende för rättssystemet och trygghet i den egna situationen. Det är också viktigt att signalera för den som ålagts besöksförbud att beslutet inte endast är en pappersprodukt.

Konkret uppföljning av beslut om besöksförbud kräver polisiära resurser. I dag har mer än hälften av Sveriges närpolisstationer lagts ned på grund av resursbrist. Det är därför inte alltid möjligt för polisen att följa upp meddelade beslut om besöksförbud i den utsträckning som krävs för att reformen skall få reell effekt. Tillräckliga resurser måste anslås till polisväsendet för att de lagar som stiftas skall kunna implementeras i verkligheten. Så är inte fallet i dag. Vi vill alltså poängtera behovet av kraftigt ökade resurser till polisen och av en moderniserad arbetsorganisation för att skyddet för utsatta kvinnor skall kunna förbättras.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2002/03:70 Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud,
2. lag om ändring i äktenskapsbalken, och
3. lag om ändring i sambolagen (2003:000).

Följdmotioner

2002/03:Ju7 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den utvidgade lagen om besöksförbud skall utvärderas efter två år.
2. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning i syfte att införa övervakning av besöksförbud medelst elektronisk fotboja.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straff för överträdelse av besöksförbud även i det ringa fallet.

2002/03:Ju8 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som upplever våld inom familjen skall betraktas som brottsoffer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision för våld mot kvinnor och barn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att besöksförbudet skall kunna omfatta förbud mot att vistas i en särskild kommun.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändringar av lagen om besöksförbud.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att besöksförbudet skall kunna kombineras med fotboja.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förnyade rutiner och attityder inom polisen när det gäller våld mot kvinnor och barn.

2002/03:Ju9 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

1. Riksdagen godkänner vad i motionen anförs om att det i den föreslagna 1 a § andra stycket 2 skall framgå att socialtjänsten skall bistå parterna i enlighet med 5 kap. 6 § och 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453). Det får ankomma på utskottet att formulera erforderlig lagtext.
2. Riksdagen godkänner vad i motionen anförs om frångående av nycklar under den begränsade tid som besöksförbudet gäller. Det får ankomma på utskottet att formulera erforderlig lagtext.
3. Riksdagen godkänner vad i motionen anförs om ändring i den föreslagna författningskommentaren på s. 71, genom ett borttagande av satsen "huruvida den person som förbudet avses gälla är ensam ägare till bostaden".
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med ett lagförslag gällande försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll av den som inte kan förmås respektera ett utfärdat besöksförbud.
5. Riksdagen godkänner vad i motionen anförs om att det i motiven till den föreslagna lagen skall framgå att lagen även är tänkt att omfatta de fall där hot och trakasserier föreligger i ett samkönat förhållande och att det får ankomma på utskottet att formulera den erforderliga författningskommentaren.
6. Riksdagen godkänner vad i motionen anförs om att när det förekommer våld i nära relationer och frågan om ett besöksförbud aktualiseras, skall det vid proportionalitetsbedömningen anses som en försvarande omständighet om hemmavarande barn har sett eller hört hoten och misshandeln. När det är fråga om att utfärda besöksförbud till en gemensam bostad skall åklagaren alltid samtidigt ta ställning till om ett besöksförbud även skall meddelas avseende hemmavarande barn. Det får ankomma på utskottet att formulera erforderlig lagtext.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen noga skall övervaka rättstillämpningen och effekterna av den nya lagstiftningen.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Ju234 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett utvidgat besöksförbud.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överträdelse av besöksförbud.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att använda modern teknik för att skydda våldsutsatta kvinnor.

2002/03:Ju249 av Johan Linander m.fl. (c):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpningar av lagen om besöksförbud.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvidga åklagarnas möjlighet att fatta interimistiskt beslut om besöksförbud för våldsmän.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att besöksförbudet skall gå att kombinera med fotboja och kunna innehålla förbud mot att vistas i en viss kommun.

2002/03:Ju250 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottslingens frihet skall inskränkas, inte den misshandlade kvinnans.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffen vid överträdelser av besöksförbud.

2002/03:Ju289 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om elektronisk övervakning för att stoppa våld mot kvinnor.

2002/03:Ju294 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om möjlighet att kombinera besöksförbud med fotboja.

2002/03:Ju314 av Håkan Juholt m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisskydd för misshandlade kvinnor.

2002/03:Ju317 av Matilda Ernkrans (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att skydda misshandlade kvinnor.

2002/03:Ju335 av Anneli Särnblad Stoors m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skydd för kvinnor.

2002/03:Ju354 av Hillevi Larsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att misshandlade kvinnor bör ges rätten att tillsammans med eventuella barn bo kvar i sitt hem under utredningstiden samt att överväga besöksförbud för de män som inte respekterar detta.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje misshandlad kvinna som väljer att tillfälligt eller permanent flytta från sin bostad ges laglig möjlighet att få hämta sina och barnens personliga tillhörigheter, i skydd av polis.

2002/03:Ju363 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om besöksförbud för den förövande mannen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om elektronisk övervakning i samband med besöksförbud.

2002/03:Ju364 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att skydda hotade kvinnor.

2002/03:Ju369 av Beatrice Ask m.fl. (m):

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om elektronisk övervakning vid besöksförbud.

2002/03:Ju371 av Elizabeth Nyström och Ulla Löfgren (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att skydda hotade kvinnor.

2002/03:Ju387 av Birgitta Ahlqvist och Carina Hägg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hemfrid för kvinnor och barn.

2002/03:Ub557 av Viviann Gerdin m.fl. (c, m, fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade insatser för att skydda hotade och misshandlade kvinnor och särskilt beakta invandrarkvinnornas situation.

2002/03:A242 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnor som utsatts för upprepat våld av make/sambo skall ha rätt till polis skydd för att kunna hämta sina personliga tillhörigheter i bostaden.

2002/03:A315 av Anders G Högmark m.fl. (m):

10. Riksdagen beslutar införa möjlighet att använda elektronisk fotboja vid besöksförbud i enlighet med vad som anförs i motionen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om besöksförbud

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:688) om besöksförbud dels att 2, 4, 6, 14, 15 och 19 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 1 a, 6 a, 7 a och 13 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 a §

Besöksförbud enligt 1 § får avse också förbud att uppehålla sig i en bostad som brukas gemensamt med annan, om det på grund av särskilda omständigheter finns en påtaglig risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid (besöksförbud avseende gemensam bostad).

Besöksförbud avseende gemensam bostad får meddelas endast om

1. skälen för ett sådant förbud väger väsentligt tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla, och

2. den som förbudet avses skydda förbinder sig att medverka till att den mot vilken förbudet avses gälla i rimlig utsträckning får tillgång till sina personliga tillhörigheter.

2 §

Om det kan antas att ett besöksförbud enligt 1 § inte är tillräckligt, får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas.

Om det kan antas att ett besöksförbud enligt 1 § inte är tillräckligt, får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas

(utvidgat besöksförbud).

Den som har överträtt ett utvidgat besöksförbud får meddelas förbud att uppehålla sig inom ett större område än som följer av första stycket (särskilt utvidgat besöksförbud). Förbudet får omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där den andra personen har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas. Det får inte avse ett större område än vad som är nödvändigt.

Särskilt utvidgat besöksförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant beslut väger väsentligt tyngre än den inskränkning i rörelsefriheten som förbudet innebär för den som förbudet avses gälla.

4 §

Besöksförbud skall meddelas för viss tid, högst ett år.

Besöksförbud skall meddelas för viss tid, högst ett år. *Besöksförbud avseende gemensam bostad får dock meddelas för högst 30 dygn.*

Besöksförbudet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Besöksförbudet får förlängas med högst ett år i taget.

Ett besöksförbud får förlängas med högst ett år i taget. Ett besöksförbud avseende gemensam bostad får endast förlängas om det finns särskilda skäl och med högst sju dygn i taget.

6 §

Frågor om besöksförbud skall handläggas skyndsamt.

Kan det antas att besöksförbud avseende gemensam bostad kommer att meddelas, är den som förbudet avses gälla skyldig att på tillsägelse av en polisman följa med till ett förhör som hålls omedelbart därefter, om förhör på platsen inte kan äga rum eller det annars är av vikt för utredningen att den som förbudet avses gälla följer med till förhör. Vägrar han eller hon utan giltig orsak, får polismannen ta med honom eller henne till förhöret.

Ett förhör enligt första stycket

får inte avslutas senare än sex timmar efter det att den förhörde togs med till förhöret.

6 a §

Frågor om besöksförbud skall handläggas skyndsamt.

I fråga om besöksförbud avseende gemensam bostad skall åklagarens beslut i ärendet meddelas med särskild skyndsamhet. Har den som avses med förbudet tagits med till förhör skall beslut i ärendet, om det inte finns något synnerligt hinder, meddelas i samband med att förhöret avslutas.

7 a §

I fråga om besöksförbud avseende gemensam bostad skall ett offentligt biträde förordnas för den som förbudet gäller eller avses gälla, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Frågan om förordnande skall prövas så snart som möjligt.

Ett sådant biträde har samma rättigheter som en offentlig försvarare.

13 a §

När ett beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad har meddelats får en polisman avlägsna den som avses med förbudet från bostaden.

14 §

Åklagarens beslut i fråga om besöksförbud skall prövas av tingsrätten, om den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Begäran om sådan prövning skall göras hos åklagaren, som i så fall skall överlämna ärendet till rätten.

*Åklagarens beslut i fråga om besöksförbud skall prövas av tingsrätten, om den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Begäran om sådan prövning skall göras *skriftligen eller muntligen* hos åklagaren, som i så fall skall överlämna ärendet till rätten. *Omfattar ärendet beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad skall åklagaren utan dröjsmål överlämna ärendet till rätten.**

15 §

Behörig domstol är den tingsrätt där åklagare som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål i allmänhet.

Behörig domstol är den tingsrätt där åklagare som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål i allmänhet. *Omfattar ärendet en prövning av ett beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad, skall vad som sägs i 19 kap. 12 § andra meningen rättegångsbalken om domstols befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel tillämpas.*

19 §¹

Sammanträde inför rätten skall alltid hållas, om någon part begär det.

Omfattar ärendet en prövning av ett beslut om besöksförbud avseende gemensam bostad skall tingsrätten även utan särskild begäran hålla sammanträde i ärendet så snart det kan ske och, om det inte finns något synnerligt hinder, senast på fjärde dagen efter det att rättens prövning påkallades hos åklagaren. Ärendet skall, om det inte finns något synnerligt hinder, avgöras i anslutning till sammanträdet.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2003.

¹ Senaste lydelse 1996:263.

2.2 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 2 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

2 §

Om handläggningen av ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats utan att det har bestämts vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i deras gemensamma bostad till dess att bodelning har skett, får domstolen på ansökan av en av makarna meddela sådant förordnande. Domstolen får även ändra ett tidigare meddelat förordnande. Ansökan skall ges in till en tingsrätt som är behörig att pröva tvist om bodelning mellan makarna.

Till samma tingsrätt inges ansökan om rättens tillstånd enligt 7 kap. 8 § eller om rättens förordnande enligt 9 kap. 8 § att egendom skall sättas under särskild förvaltning. Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår, skall ansökan dock alltid ges in till den tingsrätt som har tagit upp målet.

Om handläggningen av ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats utan att det har bestämts vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i deras gemensamma bostad till dess att bodelning har skett, får domstolen på ansökan av en av makarna meddela sådant förordnande. *Domstolen får därvid också för samma tid, på begäran av någon av makarna, förbjuda makarna att besöka varandra.* Domstolen får även ändra ett tidigare förordnande.

På begäran av någon av makarna får domstolen besluta om vad som skall gälla enligt första stycket för tiden till dess att frågan har avgjorts genom beslut som har vunnit laga kraft. Ett sådant interimistiskt beslut får verkställas och gäller på samma sätt som ett beslut som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av domstolen och skall omprövas när ärendet slutligt avgörs.

Om någon överträder ett besöksförbud som meddelats enligt

Innan domstolen meddelar beslut skall motparten *beredas* tillfälle att yttra sig.

första eller andra stycket, tillämpas 24 § lagen (1988:688) om besöksförbud.

Innan domstolen meddelar ett beslut skall motparten *få* tillfälle att yttra sig.

En ansökan enligt första stycket skall ges in till en tingsrätt som är behörig att pröva tvist om bodelning mellan makarna. Till samma tingsrätt inges ansökan om rättens tillstånd enligt 7 kap. 8 § eller om rättens förordnande enligt 9 kap. 8 § att egendom skall sättas under särskild förvaltning. Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår, skall dock en sådan ansökan alltid ges in till den tingsrätt som har tagit upp målet.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2003.

2.3 Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:000)

Härigenom föreskrivs i fråga om sambolagen (2003:000)

dels att 28 och 31 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 32 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2002/03:80

Föreslagen lydelse

28 §

På ansökan av en sambo skall domstolen i fråga om en bostad som enligt 8 § skall ingå i bodelning bestämma vem av samborna som skall ha rätt att bo kvar i bostaden till dess att bodelning har gjorts.

Ett förordnande om rätt att bo kvar i bostaden får på ansökan av den ena parten ändras av domstolen.

På ansökan av en sambo skall domstolen i fråga om en bostad som enligt 8 § skall ingå i bodelning bestämma vem av samborna som skall ha rätt att bo kvar i bostaden till dess att bodelning har gjorts. *Domstolen får därvid också för samma tid, på begäran av någon av samborna, förbjuda samborna att besöka varandra. Domstolen får även ändra ett tidigare förordnande.*

På begäran av någon av samborna får domstolen besluta om vad som skall gälla enligt första stycket för tiden till dess att frågan har avgjorts genom beslut som har vunnit laga kraft. Ett sådant interimistiskt beslut får verkställas och gäller på samma sätt som ett beslut som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av domstolen och skall omprövas när ärendet slutligt avgörs.

Om någon överträder ett besöksförbud som meddelats enligt första eller andra stycket, tillämpas 24 § lagen (1988:688) om besöksförbud.

Innan domstolen meddelar ett beslut skall motparten få tillfälle att yttra sig.

31 §

I mål om rätt att överta bostad enligt 22 § får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga

I mål om rätt att överta bostad enligt 22 § får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga

kraft, på yrkande av någon av samborna bestämma vem av dem som skall ha rätt att bo kvar i bostaden. Om *sådan rätt* tillerkänns den sambo som inte har hyres- eller bostadsrätten, skall domstolen också på yrkande bestämma vad sambon skall betala till den andra sambon för nyttjandet av bostaden och vad den förstnämnda sambon i övrigt skall iaktta.

kraft, på yrkande av någon av samborna bestämma vem av dem som skall ha rätt att bo kvar i bostaden. *Domstolen får därvid också för samma tid, på begäran av någon av samborna, förbjuda samborna att besöka varandra.* Om *rätt att bo kvar i bostaden* tillerkänns den sambo som inte har hyres- eller bostadsrätten, skall domstolen också på yrkande bestämma vad sambon skall betala till den andra sambon för nyttjandet av bostaden och vad den förstnämnda sambon i övrigt skall iaktta.

Har den ena sambon berättigats att bo kvar i bostaden, är den andra sambon skyldig att genast flytta därifrån.

Ett beslut enligt första stycket får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av domstolen. *När målet avgörs, skall domstolen ompröva beslutet.*

Ett beslut enligt första stycket får verkställas *och gäller* på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av domstolen *och skall omprövas när målet avgörs.*

Om någon överträder ett besöksförbud som meddelats enligt första stycket, tillämpas 24 § lagen (1988:688) om besöksförbud.

Beträffande beslut enligt denna paragraf tillämpas 14 kap. 9 § äktenskapsbalken. Vad som sägs om makar skall därvid gälla sambor.

Innan domstolen meddelar ett beslut skall motparten få tillfälle att yttra sig.

32 §

Meddelar domstolen under rättegången beslut i frågor som avses i 31 § första stycket, skall talan mot beslutet föras särskilt. Hovrättens beslut får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2003.